

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

В.В. Салтинський

У сучасних умовах розвитку банківської системи України досить гостро постали проблеми злиття та приєднання комерційних банків, що вимагає розробки нових підходів до організації фінансового менеджменту в банках, відповідних економіко-статистичних методів і системи показників оцінки доцільності й ефективності різних форм злиття та приєднання.

До чинників, що визначають необхідність і доцільність укрупнення комерційних банків, належать:

- одержання додаткових прибутків і підвищення рентабельності банківського капіталу;
- вихід на нові ринки;
- підвищення рівня капіталізації;
- збільшення частки банку на ринку кредитів, депозитів та інших видів банківських послуг;
- зниження рівня витрат і собівартості банківських послуг;
- зниження рівнів фінансових і не фінансових ризиків;
- посилення конкуренції.

Якщо розкрити зміст кожного із чинників, добре відомий фінансовим менеджерам банків, то стане зрозумілим загальний напрямок пошуку методів і показників оцінки економічної та соціальної ефективності процесів реорганізації комерційних банків.

Обґрунтування доцільності злиття чи приєднання перш за все повинне базуватися на ретельному аналізі майбутніх витрат і доходів, це може дати відповідь на головне питання: наскільки зросте ринкова вартість нового об'єднання і який прибуток отримають акціонери обох банків внаслідок запропонованої фінансово-організаційної реструктуризації. Тому одним із головних показників доцільності злиття банків з погляду акціонерів можна вважати підвищення ринкового курсу банківських акцій, який можна визначити за формулою:

$$KAp = \sum (D_t / (1-v)^t), \quad (1)$$

де KAp – ринковий курс акцій;

D_t – очікувана сума дивідендів за період часу t ;

v – ставка альтернативних витрат на капітал, вкладений в аналогічні, спів ставні за ризиком проекти.

При цьому слід мати на увазі той факт, що ринкова вартість акцій може зростати не тільки за умови збільшення абсолютної суми дивідендів на одну акцію, а й за умови зниження рівня ризику на відповідні вкладення, що забезпечується поліпшенням експлуатаційної ефективності витрат, диверсифікацією географії та номенклатури послуг, що надають комерційні банки.

У зарубіжній банківській практиці виключно важливе значення надається показнику *EPS*, який характеризує потенційний внесок одного із банків, що зливаються, в загальний дохід з розрахунку на одну акцію. Акціонери обох банків можуть одержати підвищення доходів на одну акцію в тому разі, коли банк із вищим співвідношенням показника "курс акцій/дохід" (*P-E*) придбає банк з нижчим рівнем відповідного показника, або ж тоді, коли сукупний дохід банків після об'єднання не буде знижуватися.

У випадку, коли співвідношення курсу акцій і доходу (*P-E*) у банку, що придбають, вище, ніж *P-E* у банку, що придбає, то показник *EPS* у нового банку (після злиття) знизиться нижче попереднього рівня, а таку ситуацію можна характеризувати як розмивання доходів. У зв'язку з цим загальний фінансовий результат злиття двох банків залежатиме від очікуваної загальної суми доходів і від суми співвідношень показників "курс акцій/дохід" обох банків:

$$H = (KA_1 + KA_2) / (ЧД_1 + ЧД_2), \quad (2)$$

де KA_1, KA_2 – курс акцій банків, відповідно, 1-го та 2-го;

$ЧД_1, ЧД_2$ – чистий дохід банків, відповідно, 1-го та 2-го.

Як свідчить практика реорганізації банків, часто з метою стимулювання акціонерів одного із банків, які чинять найбільший опір, виникає необхідність сплати відповідної компенсації, яку ще називають надбавкою за злиття. Розмір цієї надбавки можна визначити наступним чином:

$$H = (Kn + Дс) 100 / Kn, \quad (3)$$

де H – надбавка за злиття, %;

Kn – поточний курс акцій комерційного банку, який придбають;

$Дс$ – додаткова сума виплат, яку сплачує банк, що придбає, за кожну акцію банку, який придбають.

Важливе практичне значення має визначення співвідношення між витратами на придбання банку та ринковою оцінкою придбаних активів, яку можна розглядати як своєрідну форму інтеграційного ефекту. Найпоширенішим методом визначення такої надбавки є, так званий, метод балансових оцінок, який базується на співставленні балансової вартості обох банків. Надбавка за цим методом визначається наступним чином:

$$M = (БЦ_1 \cdot K_{об} - БЦ_2) / БЦ_2, \quad (4)$$

де $БЦ_1$ – балансова ціна однієї акції першого банку (який придбає);

$K_{об}$ – коефіцієнт обміну акцій першого банку на акції другого банку;

$БЦ_2$ – балансова ціна однієї акції другого банку (який придбають).

Виходячи із формули (4) можна визначити показник $K_{об}$, який має виключно важливе значення в процесі реалізації злиття банків чи іншої форми їх реорганізації:

$$K_{об} = (БЦ_2 (1 + M)) / БЦ_1. \quad (5)$$

Інший метод визначення показника M базується на співвідношенні балансових і ринкових надбавок:

$$M = (PЦ_1 \cdot K_{об} - БЦ_2) / БЦ_1, \quad (6)$$

де $PЦ_1$ – ринкова ціна акції першого банку.

За методом співвідношення доходів показник M можна розрахувати:

$$M = (ДА_1 \cdot K_{об} - ДА_2) / ДА_2, \quad (7)$$

де $ДА$ – доход на одну акцію.

Базуючись на застосуванні принципу “ціна-доходи”, можна запропонувати і розрахунок надбавки за придбання банку на основі комплексного підходу, що і враховує одночасно можливість зміни ринкової ціни акцій та доходів за ними:

$$M = [(PЦ_1/ДА_1) K_{об} - (PЦ_1/ДА_2)] / (PЦ_2/ДА_2). \quad (8)$$

Враховуючи специфіку діяльності українських банків, можна запропонувати розрахунок показника M на основі загальної суми залучених депозитів, оскільки саме цей критерій частіше за все враховується при визначенні стабільності роботи банку. Тоді формула розрахунку буде наступною:

$$M = (Д_1 \cdot K_{об} - Д_2) / Д_2, \quad (9)$$

де $Д_1, Д_2$ – сума залучених депозитів банками, що об'єднуються.

Залежно від характеру об'єднання банків, кінцевої мети, рівнів їх менеджменту тощо, за зразком формули (8), можна запропонувати поєднання необхідних показників та розрахунок як показника надбавки, так і коефіцієнта обміну акцій, що в кожному конкретному випадку буде більш виправданим і дозволить поєднати інтереси акціонерів обох банків. У будь-якому випадку показник M практично відображає різницю між ринковою ціною балансових активів і пасивів.

Аналізуючи форми злиття банків, слід зазначити, що можливі два їх варіанти об'єднання: злиття, з урахуванням спільних інтересів і купівлі. У першому варіанті головними ознаками злиття є незалежність банків, спільність інтересів, відсутність запланованих трансакцій, простота об'єднання, обміну акцій. Перевагами другого варіанта є високий рівень мобільності, посилення ролі акціонерів обох банків, відсутність переоцінки активів тощо. Практична реалізація того чи іншого варіанта суттєво впливатиме на загальний інтеграційний ефект та показники економічної ефективності обох банків.

Розглядаючи результати й показники економічної ефективності укрупнення комерційних банків, необхідно мати на увазі, що ці процеси мають виключно важливе соціальне значення. Це особливо актуально в умовах, коли від злиття більш за все потерпають невеликі регіональні банки, внаслідок чого відбувається зменшення кількості робочих місць, вплив капіталу до великих центрів, скорочуються можливості кредитування підприємств регіону тощо. Частіше за все конкретні показники зміни соціальної ефективності злиття банків заздалегідь визначити досить важко. Окрім того, банки не завжди зацікавлені в розголошенні інформації про

наміри своєї подальшої роботи в регіонах, особливо щодо підтримки невеликих регіональних підприємств.

Досить показовим можна вважати приклад об'єднання банків “Надра” та “Слобожанщина”. Банк “Надра” підписав із Сумською обласною державною адміністрацією договір про стратегічне співробітництво, головною метою якого є створення фінансово - інвестиційного механізму реалізації державної політики в галузі підприємництва, розвитку ринкової інфраструктури та підтримки підприємств Сумської області. Практично одразу після злиття, банк “Надра” надав підприємствам області кредити на суму понад 30 млн. грн., а також взяв на себе зобов'язання надавати обласній державній адміністрації консультаційні послуги при розробці інвестиційних програм, залучати до регіону додаткові інвестиції, у тому числі на основі кредитних ліній ЄБРР. Важливим пунктом договору про злиття названих банків є те, що всі фінансові ресурси, які зможе залучити банк “Слобожанщина”, не можуть бути використані за межами регіону. Цей приклад ілюструє, що за правильних підходів можна вдало поєднати економічні й соціальні інтереси.

Проблема оцінки економічної доцільності та ефективності злиття і приєднання комерційних банків є досить складною та багатоаспектною, а тому, потребує концентрації зусиль науковців і практиків з метою подальшої її розробки та забезпечення практичної реалізації.

Список літератури

1. Роуз Питер С. Банковский менеджмент: Пер. с англ. 2-го изд. – М.: “Дело Лтд”, 1995. – 768 с.
2. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках. – М.: Catallaxy, 1994. – 937 с.
3. Слияние банков // Украинская инвестиционная газета. – 2000. – № 7. – С. 7-9.
4. Стратегія Національного банку України щодо реструктуризації та реорганізації банків у стані фінансової скрути // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності, 1999. – Випуск 3. – С. 46-56.

Салтинський В.В. Управління капіталізацією комерційних банків / В.В. Салтинський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2004. - Т. 10. - С. 156-160.